Taloustiede vai kansantaloustiede?

Matti Pohjola
Professori
Helsingin kauppakorkeakoulu

Oppikirjaa kesällä kirjoittaessani jouduin pohtimaan tieteenalamme peruskysymyksiä, sellaisiakin joita pidämme itsestäänselvyyksinä. Mikä on tieteenalamme nimi? Economics englanniksi, mutta mitä economics on suomeksi, taloustiede vai kansantaloustiede? Mielestäni taloustiede on oikea nimitys.

Kansantaloustiede on nimenä jo niin vakiintunut, ettei sen merkitystä tule enää edes ajatelleeksi. Toisaalta voi kysyä mitä väliä sillä on. Ei nimi tiedettä pahenna. Mutta on sillä väliä. Nimi antaa ensimmäisen mielikuvan sellaiselle henkilölle, esimerkiksi opiskelupaikkaa miettivälle nuorelle, joka ei vielä tiedä mitä taloustiede on. Hyvä esimerkki maallikon päättelystä on taannoin erään tieteellisen kirjaston hyllyköstä löytämäni luokitteluteksti: Kansantaloustiede – Nationalekonomi – National Economics.

Taloustiede ei keskity vain kansantalouden tutkimiseen. Se on yhteiskuntatiede, joka selittää ihmisen taloudellista toimintaa. *Alfred Marshallin* teos *Principles of Economics* vuodelta 1890 alkaa sanoilla "Political Economy or Economics is the study of mankind in the ordinary business of life". Englannin kielessä neutraali economics-termi syrjäyttikin vanhan political economy -nimityksen Marshallin kirjan ilmestymisen aikoihin.

Sata vuotta sitten taloustiedettä ja kansantaloustiedettä käytettiin meillä rinnakkaisina käsitteinä. Esimerkiksi *Juho Torvelainen* käyttää järjestelmällisesti sanoja taloustiede ja taloustieteilijä teoksessaan *Kansantaloutta rahvaalle,* jonka Kansanvalistusseura julkaisi vuonna 1910. Kansantaloustiede-sanaa ei esiinny koko kirjassa. Lukemani niteen ensimmäinen omistaja, Oriveden Kansanopiston vuosikurssin 1915–1916 opiskelija on kuitenkin kirjoittanut etukannen sisäsivulle tekstin: "Kansantaloustiede on oppi yhteiskunnan taloudellisesta elämästä sellaisena kun se esiintyy tuotannossa, vaihdannassa ja kulutuksessa." Kurssin opettaja lienee siten puhunut kansantaloustieteestä taloustieteen asemasta.

Laura ja *Leo Harmajan* vuonna 1914 julkaistussa *Kansantaloustieteen oppikirjassa* määritellään taloustieteiksi ne tutkimushaarat, jotka käsittelevät talouselämän ilmiöitä. Yksityistaloudellisia ovat tieteet, mm. maatalousoppi ja teollisuustalous, jotka tutkimuksessa asettuvat yksilön kannalle. Yhteiskunnallisia taloustietei-

tä ovat puolestaan tutkimuksessa yhteiskunnan kannalle asettuvat kansantaloustiede, kansantalouspolitiikka ja finanssi- eli valtiontaloustiede. Taloustiedettä Harmajat pitivät liian laajana käsitteenä oppiaineen nimeksi, koska taloustieteeseen olisi luettava myös yksityistaloustieteet. Marshallia he eivät selvästikään olleet lukeneet.

Saksalaisen historiallisen koulukunnan suosio lienee meillä vahvasti vaikuttanut kansantaloustiede-nimityksen vakiintumiseen. Siksi onkin mielenkiintoista, että vuonna 1920 perustetussa Turun yliopistossa oppiaineemme nimi on alusta alkaen ollut taloustiede. Nimen valinnalla haluttiin kenties kunnioittaa Turun Akatemian vanhoja perinteitä. Olihan siellä ollut talousopin professuuri jo vuodesta 1747 alkaen.

Taloustieteellisen Seuran (alkujaan Kerhon) vuonna 1936 perustaneet tutkijat lienevät myös halunneet nimen valinnalla erottua historiallisen koulukunnan leimaamasta kansantaloustieteestä. Siksi on kummallista, ettei kansantaloustiedettä muutettu taloustieteeksi Helsingin yliopiston valtiotieteellistä tiedekuntaa perustettaessa. Seuran pioneereilla ei liene vielä silloin ollut riittävää vaikutusvaltaa.

Kansantaloustieteen käyttöä nimenä voi vielä nykyaikanakin perustella erolla liiketaloustieteeseen. Etenkin kauppakorkeakouluissa tunnutaan ajateltavan, että kansantaloustiede ja liiketaloustiede ovat taloustieteen osa-alueita. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa siksi, ettei liiketaloustiedettä ole tieteenalana olemassa. Sen sijaan on olemassa johtaminen, laskentatoimi, markkinointi ja rahoitus, joilla kullakin on omat teoreettiset lähtökohtansa.

Eräissä amerikkalaisissa yliopistoissa on tosin business economics -tutkintoja, mutta business economics on taloustieteen (economics) soveltamista liikkeenjohdon ongelmiin. Harvard Business Schoolin ohjelmaesitteen mukaan ”the PhD in business economics combines economic analysis with the practical aspects of business”.

Vakiintunut käytäntö on usein käytetty, joskaan ei aina hyvä perustelu muutoksen vastustamiselle. Mutta kuten taloustieteen teoriasta ja empiriasta tiedämme, polkuriippuvuus voi johtaa huonoon tasapainoon. Onneksi taloustiede opettaa, miten huonosta tasapainosta päästään hyvään.

Käytämme taloustiede-nimitystä jo tieteenalamme osa-alueista, esimerkiksi mikrotaloustieteestä, makrotaloustieteestä ja työn taloustieteestä. Miksi emme muuttaisi koko alan nimeä? Muutokselle on enää vain byrokratia esteenä.

Olen jo aiemmassa pääkirjoituksessani väittänyt taloustieteilijöiden olevan hyviä teorioissa mutta huonoja käytännön asioissa. Pankaamme itsemme nyt testiin: näytetään miten huonosta tasapainosta päästään parempaan. Helsingin kauppakorkeakoulussa yritimme nimenvaihtoa joitakin vuosia sitten, mutta esityksemme kaatui hallituksen äänestyksessä. Kauppatieteilijät vastustivat sitä jyrkästi edellä kerrotuista syistä. Katseet kääntyvät siksi Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen suuntaan. Näyttäkää peliteorian osaajina ja maan suurimpana yksikkönä meille muille esimerkkiä! □